

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/3784,Pokaz-filmu-Hubal-w-ramach-IX-edycji-Przegladu-Filmowego-Kino-w-PRL-PRL-w-kinie-.html>
07.04.2026, 16:12

Pokaz filmu „Hubal” w ramach IX edycji Przeglądu Filmowego „Kino w PRL - PRL w kinie” - Warszawa, 20 października 2009

Instytut Pamięci Narodowej Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej w Warszawie oraz
Kinoteka zapraszają na IX edycję Przeglądu Filmowego

„Kino w PRL - PRL w kinie”

Przeгляд adresowany jest przede wszystkim do młodzieży szkół ponadgimnazjalnych i stanowi interesujące – jak sądzimy – uzupełnienie realizowanych we współczesnej szkole celów edukacji humanistycznej. Układając program obecnej edycji, staraliśmy się kierować możliwością wykorzystania proponowanych filmów przez uczniów wybierających tematy związane z kulturą i historią najnowszą do ustnej prezentacji maturalnej z języka polskiego. Mamy nadzieję, że spotka się on również z zainteresowaniem nauczycieli historii, języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie oraz studentów kierunków humanistycznych.

Wierzimy, że Przeгляд pozwoli Państwu poznać nie tylko znaczące polskie filmy, które są świadectwem peerelowskiej rzeczywistości, ale także ułatwi zrozumienie najnowszej historii Polski. Ich dobór nie jest przypadkowy – oprócz arcydzieł polskiego kina, znalazły się tu także obrazy czasami już dzisiaj zapomniane, niemniej warte obejrzenia. Oprócz produkcji fabularnych pokażemy także dokumenty Polskiej Kroniki Filmowej.

Tradycyjnie przed każdym spotkaniem odbędą się prelekcje, które wygłosi prof. Jerzy Eisler (IPN, Instytut Historii PAN).

Udział w Przeglądzie będzie potwierdzony pisemnym zaświadczeniem, do którego dołączymy zestaw „Biuletynu IPN”.

Proponujemy Państwu 6 spotkań odbywających się w „Kinotece” w Pałacu Kultury i Nauki, raz w miesiącu, we wtorki od godz. 12.30 do 15.00

WSZYSTKIE POKAZY SĄ BEZPŁATNE!

Zgłoszenia na wybrane seanse
prosimy składać najpóźniej dzień przed projekcją.

Szczegółowe informacje:

Sławomir Stępień (IPN), tel. (0-22) 526-19-19, e-mail:

Pierwsze spotkanie odbyło się 20 października 2009.

Temat: Trudne wybory w czasie II wojny światowej: bić się czy nie bić?

Polska Kronika Filmowa 3 V 1968

HUBAL, reż. Bohdan Poręba, prod. 1973 [125 min.]

Film jest epickim obrazem kilkumiesięcznej walki oddziału majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, który po kampanii wrześniowej 1939 r. nie złożył broni i do wiosny 1940 r. dowodził oddziałem liczącym około 180 ułanów.

Major decyduje, że oddział pójdzie z odsieczą walczącej jeszcze Warszawie. Następnie przechodzi na ziemię świętokrzyską i tam walczy z Niemcami. Dowództwo Związku Walki Zbrojnej nie akceptuje poczynań Dobrzańskiego i nakazuje rozwiązanie oddziału.

Rozgoryczony, z garstką oddanych żołnierzy kontynuuje walkę. Zwany przez Niemców „Szalonym majorem”, ginie w zasadzce 30 IV 1940 r.

Postać Dobrzańskiego przez kilkanaście powojennych lat stanowiła tabu. Dopiero po opublikowaniu w 1959 r. „Hubalczyków” Melchiora Wańkowicza, przywrócona została zbiorowej pamięci. Scenariusz napisał Jan Józef Szczepański, który jednak wycofał swoje nazwisko z czołówki filmu na znak protestu przeciwko zmianom dokonany przez Porębę. Reżyser zrealizował jednak scenariusz nie tylko z wielką starannością, kręcąc kluczowe sceny w miejscach, gdzie rozegrały się opisywane wydarzenia, ale też podporządkowując konstrukcję filmu ideologii nadrzędności państwa nad innymi wartościami. Podniosły nastrój filmu, muzyka skomponowana przez Wojciecha Kilara, symbolika barw narodowych i munduru skojarzona z polską religijnością oraz kreacja Ryszarda Filipskiego, tworzącego postać dowódcy bez skazy – składały się na mechanizm propagandowy filmu. Tak skuteczny, że film obejrzało do końca 1988 r. osiem milionów widzów!

Występują: Ryszard Filipski, Małgorzata Potocka, Tadeusz Janczar, Emil Karewicz, Zygmunt Malanowicz.

Obraz II wojny światowej w polskim filmie fabularnym - 17 listopada 2009

Polska Kronika Filmowa z 28 III 1969

JARZĘBINA CZERWONA, reż. Ewa i Czesław Petelscy, prod. 1969 [125 min.]

Epopeja wojenna ukazująca przebieg i znaczenie jednej z największych i najkrwawszych bitew regularnych oddziałów polskich w czasie II wojny światowej – walk 1. Armii Wojska Polskiego o Kołobrzeg w marcu 1945 r. Film choć utrzymany w duchu radzieckich eposów wojennych, ukazuje codzienny wymiar wojny i zwykły heroizm prostego żołnierza.

Nakręcony według opowieści uczestnika wydarzeń Waldemara Kotowicza „Frontowe drogi” (1959, do 1975 r. siedem wydań). Rozmachem scen batalistycznych porównywalny z filmem „Szeregowiec Ryan” Stevena Spielberga o lądowaniu aliantów na plażach Normandii w czerwcu 1944 r.

Tytułowa „jarzębina” to kryptonim radiowy polskiej kompanii. Głównymi bohaterami są młody oficer Wiktor i jego zastępca chorąży Kręcki. Po śmierci dowódcy Wiktor obejmuje dowodzenie kompanią. Dla niego wojna oznacza wyzwolenie oraz szansę na ułożenie sobie życia od nowa. Kręcki chce jak najszybciej wrócić w rodzinne strony. Wiktor z trudem

rozumie sanitariuszkę Wandę, która opatruje rannego Niemca, widząc w nim nie tylko wroga, ale i człowieka... Trwają ciężkie walki zakończone zdobyciem desperacko bronionych przez hitlerowców koszar. Żołnierze polscy dochodzą do morza. Nie ma jednak wśród nich chorążego Kręckiego.

Występują: Andrzej Kopiczyński, Władysław Kowalski, Andrzej Łapicki, Waclaw Kowalski, Zdzisław Maklakiewicz, Stefan Friedmann.

Możliwości i drogi awansu społecznego w Polsce Ludowej - 15 grudnia 2009

Polska Kronika Filmowa z 1950

CZŁOWIEK Z MARMURU, reż. Andrzej Wajda, prod. 1976 [150 min.]

To pierwszy polski film fabularny demaskujący stalinizm i mentalność totalitarną. Trzeba było wielu starań i zabiegów, aby przekonać ówczesnych decydentów, że film nie będzie oskarżeniem komunistycznego państwa. Czy nie był? Był, i to na tyle celnym i dotkliwym, że przeznaczono go do ograniczonej dystrybucji, co – zamiast zmniejszyć – zwiększyło jego rezonans i popularność. Utwór, będący mistrzowskim połączeniem autentycznego arcyzmu z otwartą krytyką kłamstwa, przemocy i zniewolenia, miał w sobie niezwykłą siłę oddziaływania. Dramatyczne losy głównego bohatera widzowie słusznie odczytali jako metaforę zmagania jednostki z totalitaryzmem. Dzieło Wajdy jest nie tylko pasjonującą opowieścią o człowieku zniszczonym przez historię, ale także skrupulatnym zapisem powstawania filmu w realiach lat 70. Dziś „Człowiek z marmuru” jest już klasykiem i legendą. Porywające kreacje stworzyli młodzi wówczas aktorzy: debiutująca na ekranie, ekspresyjna Krystyna Janda oraz Jerzy Radziwiłowicz.

Film opowiada o studentce szkoły filmowej Agnieszce, próbującej zrealizować film dyplomowy o Mateuszu Birkucie – murarzu z Nowej Huty, który ze zwykłego robotnika stał się przodownikiem pracy, a potem został strącony z piedestału i zapomniany. Podczas poszukiwania materiałów do filmu, dzięki spotkaniom z osobami, które go znały, Agnieszka odkrywa ponurą prawdę o latach stalinowskich i dalszych losach Birkuta. Jednak „walka Birkuta o prawdę nie skończyła się przecież w latach 50.” – zdawał się mówić Wajda – „trwa ona także i dziś”.

Film nagrodzony na MFF w Cannes (1978), MFF w Brukseli (1979), MFF w Belgradzie (1979) i MFF w Kartagenie (1980).

Występują: Jerzy Radziwiłowicz, Krystyna Janda, Tadeusz Łomnicki, Bogusław Sobczuk.

Wpływ przypadku na losy człowieka w realiach PRL-u - 19 stycznia 2010

Polska Kronika Filmowa z 10 VII 1976

PRZYPADEK, reż. Krzysztof Kieślowski, prod. 1981, prem. 1987 [110 min.]

Film wpisuje się w nurt „kina moralnego niepokoju” – dominujący kierunek w polskiej kinematografii drugiej połowy lat 70. Tłem akcji filmu jest historia Polski od zakończenia II

wojny światowej, do początku lat 80. i narodzin „Solidarności” oraz walka komunistycznego reżimu z opozycją. Na przykładzie życiorysu głównego bohatera, reżyser analizuje rolę przypadku i determinizmu jako czynników kształtujących los człowieka. Pokazuje w sposób metaforyczny trzy różne postawy społecznego zaangażowania w peerelowskiej rzeczywistości: komunistyczną – jako działacza organizacji młodzieżowej, chrześcijańską – jako opozycjonistę pracującego w podziemnej drukarni oraz stoicką – jako pracownika naukowego, bezpartyjnego, ale też nie angażującego się w żadne działania antypaństwowe.

„Przypadek” to film, który po wprowadzeniu stanu wojennego osiągnął status filmu kultowego.

Witek Długosz, urodzony w Poznaniu w czerwcu 1956, podczas strajku robotników, w którym brał udział jego ojciec, skończywszy studia postanawia wyjechać do Warszawy. Udaje się na dworzec i...

Film nagrodzony na FPFF w Gdyni (1987).

Występują: Bogusław Linda, Tadeusz Łomnicki, Zbigniew Zapasiewicz, Marzena Trybała, Adam Ferency.

Polski rok 1989: gorzki smak wolności - 23 lutego 2010

Polska Kronika Filmowa z 25 VII 1989

PSY, reż. Władysław Pasikowski, prod. 1992 [100 min.]

„O czym są „Psy”? O pieskim świecie, o tym, że wolność wyniosła także brud i głupotę, niszcząc ideały. Wszystko spisało, ubabrało się w błocie...” – pisał recenzent. Tak gwałtowne reakcje krytyki wywołała tematyka filmu, ukazująca świat w zasadzie pozbawiony pozytywów, pełen cynizmu, moralnego brudu i okrucieństwa. Świat bynajmniej nie abstrakcyjny, lecz obecny tu i teraz (tj. w Polsce roku 1989), a na dodatek pokazany w sposób obrazoburczy i prowokacyjny. Za fasadą szyderstwa i antymartyrologicznych bluźnierstw kryje się jednak coś więcej – moralitet, bolesna aż do bólu diagnoza polskiej współczesności, „kino niemoralnego niepokoju”? W filmie wyczuwalny jest też żal, rozczarowanie światem, w którym nikt nie odpowiada za zło przeszłości.

Główny bohater, Franz Maurer, z wykształcenia prawnik, kończy „karierę” w Służbie Bezpieczeństwa i razem z grupą funkcjonariuszy zostaje po weryfikacji przeniesiony do policji, gdzie rozpoczyna walkę ze światem przestępczym. W trakcie jednej z akcji, w której kierowany przez niego „oddział” ma zatrzymać gang złodziei samochodów, trzech kolegów Franza zostaje zabitych. Domyśla się, że tak otwarcie przeciw policji mogli się zwrócić tylko jego byli koledzy po fachu. Postanawia się zemścić...

Film nagrodzony na FPFF w Gdyni (1992) oraz wyróżniony na MFF w Mannheim (1992).

Występują: Bogusław Linda, Marek Kondrat, Cezary Pazura, Janusz Gajos, Zbigniew Zapasiewicz, Artur Żmijewski, Jan Machulski, Edward Linde Lubaszenko, Olaf Lubaszenko.

Rozrachunek z komunistyczną przeszłością - 23 marca 2010

Polska Kronika Filmowa z 11 X 1989

ŻYCIE NA PODSŁUCHU, reż. Florian Henckel von Donnersmarck, prod. 2006 [135 min.]

Kapitan Gerd Wiesler jest wzorowym funkcjonariuszem Stasi (służby bezpieczeństwa byłej NRD) i zajmuje się nadzorowaniem ludzi kultury. Ze względu na swoje osiągnięcia i oddanie, jest także wykładowcą w szkole dla oficerów Stasi, gdzie uczy trudnej sztuki przesłuchiwania i łamania podejrzanych. Wiesler (dysponując nieograniczonymi środkami inwigilacji) otrzymuje zadanie „rozpracowania” znanego dramaturga Georga Dreymana, dotąd raczej lojalnego wobec władzy, ale podejrzanego już przez samą swą wybitność, a ponadto związanego ze znaną aktorką, o którą zabiega minister bezpieczeństwa, chcący pozbyć się rywala. Śledząc dosłownie każdy krok pisarza, na nowo odkrywa świat, który do tej pory uważał za wrogi. Zachodząca w nim przemiana w nieprzewidziany sposób wpłynie na los wszystkich bohaterów filmu...

Reżyser przez ponad trzy lata zbierał dokumentację, przeprowadzając między innymi wywiady z dawnymi funkcjonariuszami oraz ich ofiarami, a zdjęcia kręcono w autentycznych pomieszczeniach centrali Stasi w Berlinie. Film ukazuje różne elementy totalitarnej rzeczywistości. Z jednej strony, pełną kontrolę nad życiem społecznym, sprawowaną przez partię, przy użyciu między innymi aparatu bezpieczeństwa; z drugiej bezbronność jednostki wobec komunistycznego systemu, który mógł zniszczyć każdego. Donnersmarckowi udało się pokazać, że nawet mówiąc o ustroju policyjnego terroru, nie można tylko trzymać się czarno-białego podziału na niezłomnych i zbrodniarzy. Że postawy i motywy ludzi codziennie dokonujących wyborów między przyzwoitością a podłością były bardziej złożone.

Film nagrodzony: Oscar za najlepszy film nieanglojęzyczny (2007), BAFTA (2008), Cezar (2008), Najlepszy film europejski (2008).

Występują: Ulrich Mühe, Sebastian Koch, Martina Gedeck, Thomas Tieme, Ulrich Tukur.

Źródło: Leksykon polskich filmów fabularnych, pod red. J. Słodowskiego, Warszawa 1997; M. Haltof, Kino polskie, Gdańsk 2002; T. Lubelski, Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty, Katowice 2009; www.film Polski.pl